

Benoemingen bij tegenwind

Martijn Stronks

‘[W]elbewust het oog van een orkaan instappen in de aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid dat de kandidaat daaruit ernstig beschadigd van de radar zal worden weggeslingerd zou niet van wijsheid getuigen. Het te verwachten resultaat en de te verwachten schade aan de institutie zijn ook belangrijke elementen bij deze afweging.’ Aan het woord is Geert Corstens, president van de Hoge Raad der Nederlanden, die in metaforische termen spreekt over de crisis waarin zijn instituut verkeerde. Het zware weer betrof het mediaspektakel dat ontstond bij de beoogde benoeming van Buruma en Aben als raadsheren bij de Hoge Raad. Het oog van de orkaan is de Partij Voor de Vrijheid die om politieke redenen niets zag in de benoemingen. Voor Buruma trotseerde de Raad de politieke rukwinden, voor Aben verkoos hij de luwte.

Voor mensen die dachten dat rechters worden benoemd op basis van een weging van puur juridisch-inhoudelijke kwaliteiten, moet dit even schrikken zijn geweest. In het geval van Buruma zat het bezwaar in zijn betrokkenheid bij de Partij van de Arbeid. Aben bleek een onwelgevallige opinie te hebben over de wrakingsprocedure in de strafzaak van Geert Wilders. In een vertrouwelijk overleg van de Kamercommissie voor Veiligheid en Justitie stak PVV-kamerlid Helder een stokje voor de benoeming van Aben. Ze beloofde het publiciteitscircus nog eens aan te zwengelen als hij zou worden verkozen. Na de ophef over de benoeming van Buruma zat blijkbaar niemand op een dergelijke orkaan te wachten.

Hier speelde een voor Nederland ongewone vermenging van politiek en recht. Aan de politieke benoemingsprocedure van de raadsheren was niets veranderd, aan de ongeschreven gewoonte om aan de voordracht van de Raad politiek gevolg te geven wel. De kwestie ontlokte journalist Folkert Jensma in het Handelsblad de opmerking dat Wilders geen vriend is van onafhankelijke rechtspraak. Een mening die na het spektakelproces van Wilders vermoedelijk door meer mensen wordt gedeeld. Juridische onafhankelijkheid gedijt volgens rechtstatelijke beginselen echter prima bij politieke benoeming. In de Verenigde Staten behoort de benoeming van de rechters in het Supreme Court immers tot de meest verstrekkende politieke beslissingen van de machthebbers. Een uitstekend middel om de politieke smaak in het rechtscollege voor een mensenleven te bepalen. Het Supreme Court functioneert na de benoeming van zijn leden weldegelijk onafhankelijk van de uitvoerende en wetgevende macht.

Onlangs werd de benoeming van een beoogd lid van de Adviescommissie voor Vreemdelingenzaken tegengehouden door de Ministerraad. Het ligt voor de hand om ook hier politieke keuzes te vermoeden. Is een (nog) kritischer adviescommissie misschien onwenselijk? Had de kandidaat openlijk kritiek geuit op de zittende magistraten? Had hij godbetert de belangen van migranten behartigd? Het blijft gissen, de benoeming geschiedt per Koninklijk Besluit en wat is besproken in de Ministerraad blijft geheim. Zowel de Hoge Raad als de Adviescommissie rest bij een afwijzing van de voordracht formeel slechts berusting. Er kan binnenskamers misschien nog een hartig woord worden gewisseld, een écht machtsmiddel is er niet. En indachtig de woorden van Corstens wordt publiciteit geschuwd.

Publieke benoemingen worden in steeds grotere mate gepolitiseerd (denk ook aan de vice-voorzitter van de Raad van State). Dit terwijl we officieel nog altijd uit gaan van een traditioneel model: de voordracht wordt in de regel zonder partijpolitieke inmenging overgenomen. Om een schimmig machtspeel te voorkomen, zou het goed zijn om nu principiële keuzes te maken. Wie van mening is dat de politisering onwenselijk is, kan pleiten voor duidelijke in regels vastgelegde criteria waaraan kandidaten moeten voldoen. Dit sluit politieke keuze niet uit, het maakt wel dat politieke argumenten worden ingeperkt en verpakt in objectievere overwegingen. Een andere optie is een systeem van coöptatie. Het orgaan kiest zijn eigen leden waardoor formele politieke inmenging is uitgesloten. Vanzelfsprekend betekent dit ook een verlies aan democratie controle. En voor wie politisering op zich geen probleem is, maar de huidige politieke kleur wel, rest de mogelijkheid om benoeming dan maar openlijk volledig te politiseren naar Amerikaans voorbeeld. Iedere kandidaat wordt ingedeeld naar politieke kleur en smaak, inhoudelijke competenties zijn weliswaar een voorwaarde, maar spelen geen doorslaggevende rol. Voordeel daarvan is dat de politieke strijd in de openheid plaatsvindt en volstrekt duidelijk is hoe de politieke vlag erbij hangt.

Zonder zulke principiële keuzes blijft het schimmig. Dan wordt stilletjes een vreemdelingenadvocaat niet benoemd tot lid van de Adviescommissie en een oud-staatsraad wél.